

Πώς γίνεσαι βασανιστής¹

[...] μαρτυρία του τέως ΕΣΑτζή Ιωάννη Κοντού, ο οποίος παρουσιάστηκε ως μάρτυρας κατηγορίας στη δίκη: «Από τον Σεπτέμβριο 1971 μέχρι τον Αύγουστο του 1973 υπηρέτησα στην ΕΣΑ. [...] Μας παρέλαβαν οι υπαξιωματικοί εκπαιδευτές και γονατιστοί – κατόπιν βεβαίως ξυλοδαρμού – μας πήγαν στο άγαλμα της 21ης Απριλίου. Εκεί ορκιστήκαμε στο άγαλμα και στον διευθυντή μας. Αργότερα, με ξυλοδαρμούς πάντοτε, άρχισε η βασική εκπαίδευση η οποία ήταν: Ξύλο -πρωινό φαγητό, ξύλο- μεσημεριανό φαγητό, ξύλο -βραδινό φαγητό, ξύλο και ύπνος. Αυτή ήταν η εκπαίδευσή μας επί 90 ημέρες. Υποβλήθήκαμε σε πολλά βασανιστήρια. [...] Προσπαθούσαν να διαστρεβλώσουν τον χαρακτήρα μας. Αυτά που η πολιτεία αγωνιζόταν να μας μάθει, με τους γονείς μας, με το σχολείο, με την εκκλησία, αυτοί τα ανέτρεψαν όλα μέσα σε τρεις μήνες. Προσπαθούσαν να ξυπνήσουν τον εγκληματία μέσα μας, μας υπέβαλαν σε πολλά βασανιστήρια και ανάμεσά τους ο κ. Μαραγκός, ο οποίος μας έβαζε με τὰ γόνατα να κάνουμε τον γύρο του διοικητηρίου. Μας κρεμούσαν από τα δένδρα. [...] Επί τρεις μήνες γινόταν αυτή η εκπαίδευση και προσπαθούσαν να μας μώσουν στις ιδέες τους. Εκλήθην να υπηρέτησω την πατρίδα μου και ήμουν περήφανος για αυτό το πράγμα. Αλλά αργότερα κατάλαβα, ότι δεν υπηρέτησα την πατρίδα μου αλλά τις διεστραμμένες ιδέες ορισμένων αξιωματικών». Ο Κοντός ήταν αυτόπτης μάρτυρας πολλών βασανιστηρίων. «Μας έβαζαν στο διάδρομο των κελιών σκοπούς. Εκεί είδα τον Στ. Παναγούλη, ο οποίος ήταν σε κακά χάλια. Είδα στρατονόμους να χτυπούν άγρια τον κ. Παναγούλη. Έδερναν πάντα με εντολές. [...]». Στη συνέχεια ο Κοντός απευθύνθηκε στο προεδρείο του Στρατοδικείου: «Μας είχαν κάνει κύριε Πρόεδρε πλύση εγκεφάλου με την κομμουνιστοφοβία. Τους αμόρφωτους σημάδευαν κυρίως. Έκαναν κατηχήσεις ότι οι κομμουνιστές θα μας σφάζουν με κονσερβοκούτια και όταν αναλάβουν την εξουσία θα μας βγάλουν τα μάτια. Και όταν ερχόταν κάποιον κρατούμενος το γενικό σύνθημα ήταν: «Κομμουνιστής. Πρέπει να πεθάνει!», «Τσακίστε τους», μας έλεγαν: «Θα σφάζουν όλη την Ελλάδα». Μας αφήρεσαν ό,τι καλό μας έδωσαν οι γονείς μας και η εκκλησία, να αγαπάμε τον πλησίον, μέχρι σημείου, μάλιστα, που να βλέπουμε άνθρωπο να σφαδάζει και να μη μας κάνει αίσθηση».

Η μαρτυρία της Αμαλίας Φλέμινγκ. «Όταν τον είδα στο γραφείο ήταν φανερά κάτω από την επήρεια παραισθησιογόνων. Αυτό το καταθέτω σαν γιατρός, δεν έχω καμιά αμφιβολία. Ήταν σε μια φοβερή κατάσταση και δεν ήξερε τι έλεγε. Όταν έφυγε, είπα στον Θεοφιλογιαννάκο: Τι τον κάνατε και τον τρελάνετε;». «Ήταν η πρώτη φορά που άκουγα για χρήση παραισθησιογόνων σε ανακρίσεις» (Αμαλίας Φλέμινγκ "Προσωπική κατάθεση", σ. 111). Ως θύμα παραισθησιογόνων κατά την ανάκριση παρουσιάζει η Φλέμινγκ το συγγραφέα και αγωνιστή της αντίστασης Ανδρέα Φραγκιά. Μιλά για ανάκριση με παραισθησιογόνα στο νοσοκομείο: «Ήταν σαν να “χαμε μπροστά μας τη σκιά του άλλοτε ανθρώπου. Μου είπαν αργότερα πως όταν αναφέρουν στον Φραγκιά πράγματα που υποτίθεται πως είπε και υπέγραψε, δεν θυμάται τίποτα. Μα τι του κάναν οι κακούργοι στο στρατιωτικό νοσοκομείο; Παραισθησιογόνα του δώσανε ή του κάνανε ναρκανάλυση, ως τα όρια της ανθρώπινης αντοχής; Από την έκφρασή μου θα είδαν ότι ήξερα αρκετά για το μαρτύριό του. Μασιδιήποτε και να είπα για μένα ή για άλλους, ο Φραγκιάς παραμένει ήρωας που τίποτα δεν μπορεί να μειώσει» (σ. 152). «Ναρκανάλυση είναι εύστοχος όρος. Δηλώνει μια ορισμένη ψυχαναλυτική μέθοδο που χρησιμοποιεί ναρκωτικά με σκοπό να χάσει σχεδόν ο ασθενής την αυτοσυνειδησία του, ώστε να μπορέσει ο γιατρός να του πάρει τις απαντήσεις που από καιρό καταπιέζει ή έχει ξεχάσει ο ασθενής, απαντήσεις που δεν θα μπορούσε να δώσει αν είχε πλήρη συνείδηση. Ο αστυνομικός ανακριτής μπορεί να κάνει κατάχρηση της μεθόδου για να αναγκάσει τον κρατούμενο να μιλήσει εφόσον η αντίσταση και η θέλησή του έχουν μειωθεί. Για το καλό όσων πρόκειται να φυλακισθούν και να υποβληθούν ίσως σε τέτοιου είδους ανάκριση, θέλω να πω εδώ ότι ακόμα και με τη ναρκανάλυση είναι δυνατόν να βαστάξει κανείς και να μην αποκαλύψει τα μυστικά του. Χρειάζεται μονάχα μεγαλύτερη προσπάθεια και συγκέντρωση» (σ. 152).

Οι «ανθρωποφύλακες» του Π.Κοροβέση: Να ποιο είναι το θέμα του βιβλίου: ο ανθρώπινος λόγος και το σώμα αντιμετωπίζουν το ά-λογο, το γρύλισμα, το ρόπαλο, το σκοινί και τον θάνατο. «Είναι εικοστός αιώνας [...] Θα σας καταγγείλω», λέει ο κρατούμενος Κοροβέσης στον βασανιστή, αστυνόμο Σπανό. Απάντηση: «Θα μου κλάσεις τ' αρχίδια». Από την αρχή ως το τέλος αυτής της περιπέτειας (σύλληψη, ανάκριση, βασανιστήρια κ.τ.λ.) ένα αγαθό διακυβεύεται, πέρα από τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα και την ελευθερία ενός ανθρώπου: ο ανθρώπινος λόγος. Ο κρατούμενος μιλάει στους δημίους ως άνθρωπος πολιτικός, με συνείδηση δικαιωμάτων του πολίτη, μεταξύ των οποίων είναι η αντίσταση κατά της παρανομίας, αλλά και ως πολιτικός με την πανάρχαιη έννοια: φορέας πολιτισμού, κάτοχος του λόγου. [...] «Το ν' ακούς ανθρώπους να μιλάνε είναι μια ελπίδα», διαπιστώνει ο κρατούμενος στην απομόνωση, μετά τα βασανιστήρια, όταν ξανακούει ανθρώπινη ομιλία άλλων κρατουμένων που δεν μπορεί να τους δει. Και χωρίς ν' ακούει τίποτα όμως, βρίσκει επαφή με τον ανθρώπινο λόγο, διαβάζει τους τοίχους του κελιού του: «Ανάβω ένα σπίρτο. Οι τοίχοι είχανε σκαλισμένα ένα σωρό πράγματα. Μια μικρή βιβλιοθήκη. Κυριαρχούσαν συνθήματα πολιτικά. Πού και πού καμιά βρισιά. Σε μια γωνιά υπήρχε μια λυρική έξαρση, τη μαθαίνω απ' έξω. Είναι ένα τετράστιχο από δημοτικό τραγούδι...». Ποια γλώσσα μιλάει ο βασανιστής; Η πιο γνήσια έκφραση αυτής της γλώσσας είναι το άναρθρο γρύλισμα, ο οργίλος βρυχηθμός που επιχειρεί να εξουδετερώσει τις αντιστάσεις του κρατουμένου, όπως το δηλητηρίο του φιδιού παραλύει τα νεύρα του θηράματος. Το ιδίωμα των βασανιστών χαρακτηρίζεται από βαριά μαγκιά, ανέξοδο νταηλικί με βορβορώδες σεξιστικές βρισιές, στοιχεία αργκό που υποκόσμου και άνθη χωροφυλακίστικου πνεύματος: «Δώσε φυστίκι, Κώστα». Αλλά η γνησιότητα εκδοχή του είναι εκείνη του σκοινιού και του παλουκιού... Απευθύνεται όχι στον νου αλλά στο έντρομο

¹ Ε.Α.Τ. – Ε.Σ.Α. Ειδικό Ανακριτικό Τμήμα της Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας- μυστική αστυνομία, κύριο σώμα ασφαλείας κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Συστάθηκε το 1951, λίγο μετά το τέλος του Εμφυλίου. Οι άνδρες της Ε.Σ.Α. φορούσαν στολή με γαλάζιο πλήκιο και λευκά περιβραχιόνια ενώ έφεραν μεγάλα ξύλινα ρόπαλα. Το δόγμα της ΕΣΑ: «Φίλος ή σακάτης βγαίνει όποιος έρχεται εδώ μέσα» (από μαρτυρία στην δίκη των βασανιστών του ΕΑΤ-ΕΣΑ 11/08/1975). (<http://www.lamprakides.gr/>). Βλπ. "Οι δίκες των βασανιστών" (εκδ. Δημοκρατικοί Καιροί, διευθ. Π. Ροδάκης, Αθήνα 1976). Αμαλίας Φλέμινγκ "Προσωπική κατάθεση" (μετ. Νίκος Φωκάς, εκδ. Εστίας, Αθήνα 1995). «Ιός»: 'Η ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ - Ανάκριση με όλα τα μέσα', Ελευθεροτυπία, 11/5/2003.

ένστικτο και στη σάρκα, τα μόνα που μπορεί να θίξει, να κάμψει ή να εκδικηθεί, ικανοποιώντας σκοτεινά ορμέφυτα. Ελπίζει να βεβαιώσει έτσι τη δική του υπεροχή. [...] (Π. Κοροβέσης, *Ανθρωποφύλακες*, εκδ. Ηλέκτρα 2007).

Ποιοι είναι και πώς γίνονται οι βασανιστές; Μπορούμε να αναγνωρίσουμε συγκεκριμένες προσωπικές και κοινωνικές δυνάμεις που τους ώθησαν σ' αυτή τη βάνανυση δουλειά; Είναι δυνατόν συνηθισμένοι άνθρωποι να μετατραπούν σε βασανιστές; Σ' αυτά τα κρίσιμα ερωτήματα επιδιώκει να απαντήσει το παρόν βιβλίο, το οποίο μας αναγκάζει να σκεφτούμε το αδιανόητο: ότι ο καθένας από εμάς θα μπορούσε, κάτω από ειδικές συνθήκες, να βρεθεί στη θέση του βασανιστή και να διαπράξει αποτρόπαιες πράξεις εξουτελισμού, πόνου και οδύνης εναντίον των συνανθρώπων του· και ότι το κακό δεν εδρεύει στη διεστραμμένη προσωπικότητα εκείνου που το διαπράττει, αλλά ανιχνεύεται σε δραστικές μεθόδους εκπαίδευσης, ικανές να κάνουν ένα άτομο βασανιστή. Επίκεντρο του βιβλίου είναι οι ψυχολογικές διεργασίες που χαρακτηρίζουν το βασανιστή. Προσεγγίζοντας το θέμα της μέσω της εφαρμοσμένης κοινωνικής ψυχολογίας, η συγγραφέας συνδέει την έρευνά της για τους βασανιστές που έδρασαν κατά την περίοδο της ελληνικής στρατιωτικής χούντας με τις ψυχολογικές μελέτες για τον αυταρχισμό, τη συμβατικότητα, την κοινωνική μάθηση και τη γνωστική θεωρία. Τα παραπάνω συμπληρώνουν αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις των Ελλήνων βασανιστών, στοιχεία από στρατιωτικά αρχεία και άλλες πηγές καθώς και το ιστορικό πλαίσιο. Εξετάζονται τέλος τα κοινά στοιχεία ανάμεσα στα προγράμματα εκπαίδευσης στις στρατιωτικές μονάδες ανά τον κόσμο, στη μύηση σε θρησκευτικές λατρείες καθώς και στα «καμώνια» που επιβάλλονται για την ένταξη σε κολεγιακές αδελφότητες. Το συμπέρασμα που προκύπτει από τις μελέτες αυτές είναι σαφές: ο βασανιστής δεν γεννιέται, αλλά γίνεται! Αυτή η διαπίστωση ίσως ενοχλήσει τον αναγνώστη, γιατί τελικά καταδεικνύει την κοινοτοπία του κακού, την ευκολία με την οποία μπορεί κανείς να μετατρέψει συνηθισμένους ανθρώπους σε τέρατα - και μάλιστα όχι στο φανταστικό εργαστήριο του Δόκτορα Φρανκεστάιν, αλλά οπουδήποτε και οποτεδήποτε στην πραγματική ζωή! (Μ. Χαρίτου-Φατούρου, *Ο ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΣ ΩΣ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ - Ψυχολογικές Καταβολές*, Ελλ.Γράμματα 2003. Από την παρουσίαση στο Οπισθόφυλλο του βιβλίου).

Οκτώβρης 2012. [...] Οι 'κάτοικοι' άρχισαν να φωνάζουν 'αφήστε τους σ' εμάς να τους λιντσάρουμε' και οι Δελτάδες απαντούσαν 'είναι δεύτερο κόμμα τώρα, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα'. Οι Δελτάδες φώναζαν στους δικούς τους «*χτυπήστε τους, αλλά μην αφήσετε σημάδια*». «Μόλις πέσανε πάνω μας, μας λιάνισαν. Μας χτυπούσαν με τα κλομπ όπου έβρισκαν. Εμένα μόλις μου ρίξαν το tazer παράλυσα ολόκληρος. Στην αρχή νόμιζα ότι ήτανε από την αδρεναλίνη. Είχανε παραλύσει τα χέρια και τα πόδια μου και μου χρεώσανε αντίσταση κατά της Αρχής [...] μας έβαλαν σε πτέρυγα που κατά 99% ήταν μετανάστες. Από την πρώτη στιγμή, η αλληλεγγύη τους ήταν απίστευτη. Μας έφεραν κουβέρτες, φαγητό, νερό. Είναι άνθρωποι ξεχασμένοι στη ΓΑΔΑ εδώ και 4-5 μήνες. Σε χώρο που προορίζεται για 30 άτομα ήμασταν στοιβαγμένοι 80. [...] ξεκίνησαν με το λεκτικό: 'Θα σας θάψουμε όπως στο Γράμμο, το Βίτσι', 'Τώρα, πουτανάκια, θα σας γαμήσουμε. [...] Μας λέγανε καθαρά ότι είναι χρυσαυγίτες. *'Ναι ρε, χρυσαυγίτες είμαστε, τέρμα αυτά που ξέρετε'*. Μετά, άρχισαν τα χαστούκια. Τραβάγανε τα μαλλιά στις κοπέλες και τους κάνανε χυδαία σεξιστικά σχόλια. Ένας από εμάς αιμορραγούσε όλο το βράδυ από το κεφάλι κι όταν έγειρε λίγο να κοιμηθεί, του ρίχνανε λήζερ και φακούς στα μάτια. Σε λίγο ήρθε κι ένας επικεφαλής Δελτάς. Αυτός τους έδινε το ok για να συνεχίσουν και τους έδινε οδηγίες για τον βασανισμό». [...] «Γράψε κάτι και για τους μετανάστες που κρατούνται. Ήταν οι μόνοι που μας έδειξαν αλληλεγγύη... «Μας ζήτησαν να κατεβάσουμε τα παντελόνια και να δείξουμε τα γεννητικά όργανα. Όποιος αρνήθηκε, έφαγε πολύ ξύλο. [...] ο μπάτσος [...] συνέχεια μας έλεγε *'όποτε έρχεστε εδώ μέσα, θα φτύνετε αίμα. Δεν με νοιάζει τι πάει να πει σύλληψη και τι προσαγωγή. Κοιτάζτε με καλά να με θυμάστε, άμα θέλετε να με βρείτε εμείς είμαστε μεγάλη φάρα, ξέρουμε τα σπίτια σας'*».²

Φλεβάρης 2013. [...] Οι κατηγορούμενοι, ηλικίας 19-24 ετών, σύμφωνα με τις καταγγελίες των γονέων τους ξυλοκοπήθηκαν άγρια επί τέσσερις ώρες, με δεμένα μάτια, ενώ όταν οι γονείς μπόρεσαν να τους δουν, τους αντίκρισαν δεμένους πισθάγκωνα σε μία καρέκλα, χωρίς να τους έχει επισκεφτεί γιατρός. Σύμφωνα με μαρτυρίες, ένας από τους συλληφθέντες ουρεί αίμα, ενώ το πρόσωπό του είναι εντελώς παραμορφωμένο από τα βάνανυσα χτυπήματα. (<http://www.left.gr>)

Αυτόνομη Πρωτοβουλία

² (Εφημερ. 'Αυγή' 14/10/2012, ο Α και ο Β ήταν ανάμεσα στους 15 συλληφθέντες της αντιφασιστικής μοτοπορείας στην περιοχή της Βικτόριας...). [...] με τη δημοσίευση των φωτογραφιών των βαριά χτυπημένων συλληφθέντων της Κοζάνης, η εξουσία εμφανίζεται να περηφανεύεται για τα κατορθώματά της και να διεκδικεί δημόσια το δικαίωμα της να παρανομεί στο όνομα της υπεράσπισης της νομιμότητας. Το μνημονιακό καθεστώς δεν θέλει πια να κρύψει ότι στα τμήματα πέφτει άγριο ξύλο. **Θέλει να το διατυμπανίσει και να νομιμοποιήσει τα βασανιστήρια.** Ο στόχος βέβαια είναι η κατατρομοκράτηση της χεμαζόμενης κοινωνίας [...] Αθήνα, 3/2/2013 *Δίκτυο για τα Πολιτικά και Κοινωνικά Δικαιώματα* <http://diktio.org/node/857> .Βλπ. <http://www.amnesty.org.gr> [...] ο υπουργός **θεσμοθετεί επίσημα πλέον τη βαρβαρότητα ως μέσο εκφοβισμού** όχι μόνο της νεολαίας αλλά και του συνόλου της κοινωνίας. *Πρωτοβουλία για τα Δικαιώματα των Κρατουμένων* <http://socialcenter.gr/>